

Uddannelsens titel:

Pleje af den svært overvægtige borger

Inspirationsmaterialet er udviklet af:

Heidi Larsen og Nis Kaasby

Århus Social- og Sundhedsskole, Olof Palmes Allé 35, 8200 Århus N, Tlf 8741 2626

Februar 2014

1. Uddannelsens sammenhæng til jobområde (FKB)

Moder-FKB:

2695 Sundheds- og sygeplejeopgaver i sygehusvæsenet

Endvidere tilknyttet følgende af EPOS FKBERe:

2222 Ældrepleje, sygepleje og sundhed i kommunalt regi

2223 Socialpsykiatri og fysisk/psykisk handicap

Arbejdsfunktioner

Antallet af borgere med svær overvægt er stadig stigende, hvilket stiller øgede krav til social- og sundhedspersonalets kompetencer indenfor forflytning og håndtering i forbindelse med personlig pleje. Under forflytning af svært overvægtige borgere, skal personalet være opmærksom på nogle andre faktorer, end når man forflytter normal-vægtige borgere.

Det er et kendt problem i både primær- og sekundærsektoren, at det er forbundet med sikkerhedsmæssige risici for personale og borgere, når borgeren med svær overvægt har brug for hjælp til forflytning og personlig pleje. Opmærksomheden på disse risici kan medføre, at borgeren med svær overvægt ikke bliver tilstrækkelig hjulpet og mobiliseret, hvilket kan forværre de problemstillinger, der er i forbindelse med svær overvægt, og understøtte en negativ udvikling.

Når social- og sundhedspersonalet varetage pleje og omsorg for borgere med svær overvægt, er det nødvendigt med et øget fokus på vigtigheden af mobilisering og særlige anatomiske og fysiologiske faktorer, som gør sig gældende ved svær overvægt. Dette skal kombineres med færdigheder i forflytningsarbejdet, som gør det muligt at sikre et godt arbejdsmiljø.

Deltagerforudsætninger

Deltagerne vil primært være social- og sundhedsassistenter ansat på somatiske sygehuse, eller personale ansat i primær sektor eller på dag/døgninginstitutioner, hvor der arbejdes med personer

med svær overvægt. Det er en fordel for deltageren at have et grundlæggende kendskab til forflytningsteknik.

Relevante uddannelser at kombinere med

Uddannelsen kan afholdes som en forlængelse af "Vejledning i forflytning".

Det kan være en fordel for deltageren at have gennemført en eller flere af følgende uddannelser:

- 40392 Ergonomi indenfor faglærte og ufaglærte jobs
- 40606 Arbejds miljø i sosu-arbejdet – etik og adfærd
- 40934 Forflytning og speciallejring I borgerens eget hjem
- 40935 Vejledning i forflytning

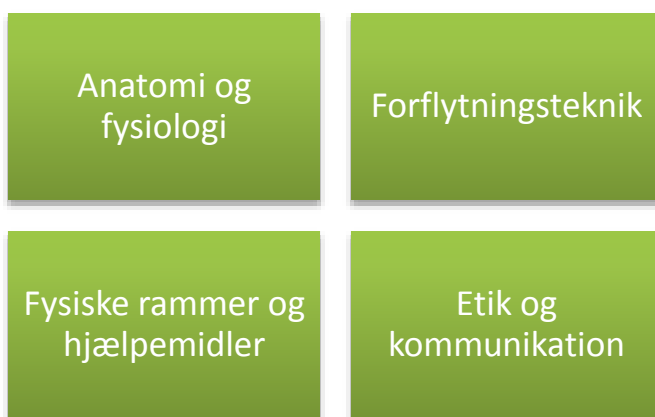
2. Ideer til tilrettelæggelse

Det anbefales at uddannelsen gennemføres som et sammenhængende forløb, da det giver mere tid til fordybelse og praktisk træning og simulation, som er medvirkende til at fremme transfer.

Temaerne kan med fordel blandes, således er der bliver en dynamisk vekslen imellem teorioplæg og praktiske øvelser; eks. kan teoretisk oplæg om respiration følges op af praktiske øvelser i forflytning og lejring i sengen som understøtter vejrtrækningen.

3. Temaer

Temaoversigt

Tema 1. Særlige anatomiske og fysiologiske problemstillinger ved svær overvægt

Tema 2. Forflytningsteknik

Tema 3. Fysiske rammer og hjælpemidler

Tema 4. Etik og kommunikation

Tema 1: Særlige anatomiske og fysiologiske problemstillinger ved svær overvægt

Temaet skal give viden om, hvilke særlige problemstillinger, der knytter sig til svær overvægt med henblik på at kunne tilrettelægge optimal pleje af den svært overvægtige borger.

1.1 Definitioner og grænser

- Hvad er svær overvægt?
- Hvad er bariatri?

1.2 Følgesygdomme og problemstillinger ved svær overvægt

- Diabetes 2
- Hjerte-kar-sygdomme
- Åndedrætsbesvær
- Hypertension
- Slidgigt
- Galdesten
- Kræft
- inkontinens

1.3 I forbindelse med pleje og omsorg af den svært overvægtige borger er der nogle særlige anatomiske og fysiologiske forhold, der skal tages hensyn til.

- Respiration og cirkulation
- Hud og væv

Metode: Temaet kan belyses gennem et indledende oplæg omkring de specifikke anatomiske og fysiologiske faktorer, der gør sig gældende hos den svært overvægtige borger.

Dernæst arbejdes med følgesygdomme gennem gruppearbejde mhp at inddrage deltagernes erfaringer med svær overvægt og deraf følgende sygdomme. Gruppearbejdet kunne med fordel baseres på case-arbejde. Et eksempel på dette er vedlagt under *opgaver og undervisningsmateriale*. Det er vigtigt, at viden opnået i dette tema videreføres og italesættes i resten af uddannelsens temaer, som i højere grad er baseret på simulation og mere praktiske øvelser.

Tema 2: Forflytningsteknik

Temaet skal give masser af praktisk træning i forflytning af svært overvægtige borgere. Der kan med fordel benyttes overvægts-dragt eller figurant med svær overvægt i denne del af undervisning. Temaet tager et praktisk udgangspunkt i konkrete pleje- og forflytningsopgaver.

2.1 Nedsættelse af friktion

- principper i arbejdet med friktionsnedsættende materiale
 - at placere spilerdug
 - aftagning af spilerdug

2.2 Forflytninger

- fra seng til kørestol
 - med lift
 - med glidebræt
- længere op i sengen
- fra seng til seng
- vending til sideliggende og lejring
- op fra gulvet med lift

2.3 Brug af hjælpemidler ved plejeopgaver

- behandling af skinnedessår
- nedre hygiejne
- påklædning

Metode: Der indledes med en samlet introduktion til principperne for arbejdet med friktionsnedsættende materiale (se spilerdug.dk). Herefter øver deltagerne at fjerne og placere spilerdugen på hinanden.

Med udgangspunkt i forflytningseksemplerne i "Svær overvægt – forflytning og etik" træner deltagerne forflytninger på hinanden og evt. på person iført overvægtsdragt. Her er det vigtigt at få deltagerne til at bringe de anatomiske og fysiologiske overvejelser i spil, som de har arbejdet med i tema 1 mhp på at fastholde vekselvirkningen og koblingen af teori og praksis.

Endeligt kan forflytningerne øves og demonstreres for resten af holdet på figurant. Her får deltagerne tilbagemeldinger fra figuranten på både udførelsen af den instrumentelle forflytning og etikken og kommunikationen.

Tema 3: Fysiske rammer og hjælpemidler

Temaet skal give deltagerne viden om, hvorvidt der er øgede pladskrav og behov for andre hjælpemidler, når man arbejder med svært overvægtige borgere, således at der arbejdes sikkerhedsmæssigt forsvarligt i henhold til arbejdsmiljølovgivningen.

Undervisningen kan her tage udgangspunkt i "Pladskrav og indretning til svært overvægtige personer – en vejledning".

- Pladskrav i arbejdet med svært overvægtige borgere
- Særlige hjælpemidler til svært overvægtige borgere
- Betydningen for det fysiske arbejdsmiljø, når der er behov for andre hjælpemidler og ændrede arbejdsgange

Metode: Dette område bør funderes i en både teoretisk samt praktisk retning. Den teoretiske tilgang bør indeholde basal ergonomi samt teoretisk viden omkring behovet med sufficient plads i plejen af den svært overvægtige borger/patient. Denne viden er både genereret i Region Midtjylland samt Region Syddanmark. Dernæst bør deltageren afprøve i praksis, hvor meget arbejdspladsen betyder i arbejdet med en figurant. I de praktiske øvelser bør deltageren være opmærksom på egen samt borgerens/patientens sikkerhed.

Tema 4: Etik og kommunikation

Temaet skal bevidstgøre deltagerne om, hvor vigtig kommunikationen er for det succesfulde møde med borgeren med svær overvægt.

- Hvilke for-forståelser har deltagerne selv i forhold til svær overvægt?
- Årsager til overvægt
- R-E-S-P-E-K-T-modellen

Metode: Dette tema bør inddrages i de tre ovenstående temaer og bør være gennemgående i uddannelsen. En teoretisk gennemgang af etik og kommunikation med den svært overvægtige bør blive gennemgået før uddannelsens praktiske øvelser, så etik og kommunikation inkorporeres og debatteres i henhold til øvelserne. Det anbefales at bruge R-E-S-P-E-K-T modellen, som er udviklet af Plambech og Bøgedahl som hjælp til at skabe tillidsfuld kommunikation med den bariatriske patient. Modellen er praktisk funderet og nem at træne og kombinere med uddannelsens yderligere temaer. Referencer til modellen findes i inspirationsmaterialets *litteraturliste mv.* Årsagerne til svær overvægt bør introduceres gennem et oplæg baseret på videnskabelige artikler for at løfte og nuancere diskussionen mellem uddannelsens deltagere.

4. Opgaver og undervisningsmaterialer

I den praktiske del af uddannelsen, hvor der arbejdes med forflytninger, kan der enten benyttes overvægts-dragt, som deltagerne ifører sig og dermed opnår en vægtøgning, eller en figurant med

svær overvægt. Dragten har den fordel, at deltagerne på egen krop kan mærke, hvordan mobiliteten bliver nedsat og respirationen påvirkes. Hvis der arbejdes med figurant er der mulighed for tilbagemelding på håndteringen og en snak om, hvordan det er at være svært overvægtig og have brug for andres hjælp.

I den teoretiske undervisning omkring svært overvægtige borgere kan overvægts-dragten ligeledes inddrages, for at deltagerne kan se og opleve, hvordan specifikke anatomiske og fysiologiske problemstillinger gør sig gældende i pleje- og behandlingsopgaver af den svært overvægtige. Der skabes derfor en forbindelse mellem teori og praksis.

Der findes som udgangspunkt ingen grundbog omhandlende svært overvægtige borgere og patienter rettet direkte mod målgruppen. Det kan dog anbefales, at tage udgangspunkt i to udgivelser omhandlende emnet. Det er bogen "svær overvægt – forflytning og etik" af Plambech og Bøgedal samt rapporten "Bariatri på danske sygehuse – anbefalinger til god praksis" udgivet af netværk af forebyggende sygehuse i Danmark. Tilsammen supplerer bøgerne hinanden, så både praktiske og teoretiske problemstillinger afdækkes. Som et supplement til de to ovenstående referencer kan anbefales rapporten "Pladskrav til svært overvægtige patienter/bariatriske patienter", som er udgivet af koncern HR, Fysisk arbejdsmiljø under Region Midtjylland.

"Bariatri på danske sygehuse – anbefalinger til god praksis" indeholder en begrebsafklaring i forhold til det medicinske speciale bariatri. Yderligere giver rapporten et indblik i årsagerne til overvægt samt fedme og kobler disse op på behandlingstiltag og forebyggende praksis. I forhold til kurset kan rapporten være udgangspunktet for undervisning i anatomen og fysiologien, som kendetegnes ved svært overvægtige patienter. Rapporten beskriver følgesygdomme og giver eksempler på det gode patientforløb. Den giver også eksempler på de problemstillinger og komplikationer, der kan forekomme i plejen og behandlingen af svært overvægtige patienter. Den organisatoriske del af indsatsen i forhold til svært overvægtige patienter er yderligere beskrevet i rapporten. Selvom rapporten har fokus på hospitalsindlagte patienter synes den også, at kunne bruges som udgangspunkt for undervisningen af deltagere fra primærsektoren. Rapporten kan bidrage til undervisningen i samtlige temaer, men primært 1., 3. og 4.

Bogen "Svær overvægt – forflytning og etik" tager primært udgangspunkt i forflytninger af den svært overvægtige borger i både eget hjem samt den hospitaliserede. Indledningsvis omhandler bogen etik og kommunikation med den svært overvægtige borger. R-E-S-P-E-K-T-modellen, som er omtalt under tema 4 giver et solidt fundament til at komme omkring kommunikationsdelen i forhold til behandling og pleje af den svært overvægtige patient. Resten af bogen fungerer, som et solidt håndværk i brugen omkring forflytning og patienthåndtering. Den omhandler brugen af spilerduge samt mobil- og loftlift. Den indeholder algoritmer for følgende forflytninger:

- Bariatrisk algoritme 1
 - Forflytning fra seng til kørestol med loftlift
 - Forflytning fra seng til kørestol med glidebræt

- Bariatrisk algoritme 2
 - Fra seng til leje over siden
 - Fra seng til leje over fodende
 - Fra seng til leje over hovedende
- Bariatrisk algoritme 3
 - Forflytning højere op i seng
 - Vending i seng – manuelt
 - Vending i seng – med vendesystem
- Bariatrisk algoritme 4
 - Placering i kørestol med manuel lift
 - Placering i kørestol med stålift
- Bariatrisk algoritme 5
 - Op fra gulv med lift
 - Op fra gulv med oppustelig løftehjælpemiddel
- Bariatrisk algoritme 6
 - Hjælp til sårskift
 - Hjælp til at støtte og holde mave
 - Hjælp til at støtte lemmer og ryg.

Bogen anbefales til tema 2., 3. og 4.

Rapporten *"Pladskrav til svært overvægtige patienter/bariatriske patienter"* er tænkt som supplement til undervisningen i forflytning. Rapporten har et mere organisatorisk udgangspunkt i forhold til planlægning af nye byggeprojekter i sundhedssektoren, hvorfor den ikke er tænkt ind som primærlitteratur i henhold til målgruppen. Rapporten bidrager immervæk med nyttige informationer omkring pladskrav til både borgeren/patienten samt hjælpemidler. Den formår derfor, at konkretisere forskellene i arbejdsgangene i arbejdet med svært overvægtige sammenlignet med normalvægtige. Den kan bidrage til gode diskussioner i forhold til arbejdsmiljø samt give større visuel forståelse af de fysiske rammer igennem gode illustrationer. Illustrationerne kan derfor bruges både i den teoretiske gennemgang af betydningen af de fysiske rammer, men kan også tjene som indgangsvinkel for det praktiske arbejde forud for en simuleret forflytning af den svært overvægtige borger/patient.

Rapporten henvender sig primært til undervisning i tema 3.

Case til bearbejdning af tema 1: Særlige anatomiske og fysiologiske problemstillinger ved svær overvægt.

Mand udskrives fra sygehuset efter operation af hoftebrud. Manden er 44 år gammel og blev indlagt via skadestuen på grund af mistanke om hoftebrud efter faldtraume. På trods af at patienten vejer 251 kg. forløber operationen planmæssigt og patienten udskrives til eget hjem på syvte dagen efter operationen. Manden hedder Olav og modtages af plejepersonalet, da der er blevet visiteret hjælp til personlig hygiejne. Det første døgn forløber planmæssigt, men Olav får stigende temperatur før sengetiden på andet døgn fra udskrivelsen samt smerter lokaliseret til hoften. Olav bor sammen med jævnaldrende hustru og da begge føler sig trygge ved situationen, aftaler de at søge læge den efterfølgende dag. Der ordineres supplerende smertestillende. Olav bliver tiltagende dårlig over natten og bevidsthedssvækket. Kl. 04. indlægges han akut, da han er ukontaktbar med overfladisk vejrtrækning og hurtig puls.

Arbejdsspørgsmål:

- Hvilke postoperative observationer af den svært overvægtige borger bør foretages efter udskrivelsen til egen bolig?
- Hvilke anatomiske og fysiologiske problemstillinger bør plejepersonalet have specifikt fokus på under lejring af borgeren?
- Hvilke særlige udfordringer er der i forhold til personlig pleje af borgeren?
- Hvilke forholdsregler skal personalet tage i forhold til medicinering?

Case til bearbejdning af tema 2 & 3: Forflytningsteknik og fysiske rammer og hjælpemidler.

Kvinde på 51 år kendt med besværet vejrtrækning og visiteret til hjælp flere gange dagligt til personlig pleje samt mobilisering. Karla har mange smerter og vejer 155 kg. Karla har store smerter under mobilisering, hvilket medfører store problemer for personalet, der i forvejen har problemer i forbindelse med mobilisering til stol, da Karlas soveværelse kun er 7 m² stort og ikke er egnet til loftlift. Karla føler ikke at personalet er gode nok til at inddrage hende i plejen og til at lade hende bidrage, så ofte vælger hun bare helt at være passiv.

Arbejdsspørgsmål:

- Hvilke udfordringer giver borgerens smerter personalet i forhold til mobilisering?
- Er der specifikke sikkerhedsmæssige forholdsregler, som personalet bør tænke ind i mobiliseringen af borgeren?
- Hvilke hjælpemidler kan personalet inddrage i den konkrete situation?
- Hvilke observationer og handlinger bør plejepersonalet foretage for at nedsætte risikoen for tryksår dannelse?

- Hvordan kan personalet inddrage borgerens ressourcer i forbindelse med mobilisering og personlig pleje?

5. Litteraturliste mv

Brehm I: Spilerdug – forflytningsteknik. Lokaliseret d. 16.12.2013 på <http://www.spilerdug.dk/kontakt/>

Garbo, T., Hansen, L.P. et al. (2007). Bariatric på danske sygehuse – Anbefalinger til god praksis. Sekretariat for netværk af forebyggende sygehuse. København NV. 2007

Hansen G.S. (red) (2011): Adipositas – sygdom, behandling og organisering. Munksgaard, København 2011

Plambech L. & Bøgedal G; Odense Universitetshospital (OUH); Statens Byggeforskningsinstitut, Aalborg Universitet (SBI); Nyborg Kommune og Socialstyrelsen (2012): Pladskrav og indretning til svært overvægtige personer – en vejledning, Socialstyrelsen 2012

Plambech L. & Bøgedal G. (2010): Svær overvægt – Forflytning og etik.

Vesterdorf, A.E. (2010) Pladskrav til svært overvægtige patienter/bariatriske patienter. Koncern HR. Fysisk arbejdsmiljø. Region Midtjylland 2010.

6. Bilag

Bilag 1: Forslag til skema

Pleje af den svært overvægtige borger

Dag 1	Dag 2	Dag 3
Definitioner og grænser <ul style="list-style-type: none"> - Hvad er svær overvægt? - Hvad er bariatric? 	Etik og kommunikation <p>Gennemgang af R-E-S-P-E-K-T-modellen</p>	Fysiske rammer og pladskrav <p>Øve forberedte forflytninger med figurant/arbejde med cases</p>
Følgesygdomme og problemstillinger ved svær overvægt	Hvilke for-forståelser har deltagerne selv?	

	Årsager til overvægt	
	Respiration og cirkulation	
Hud og væv	Praktiske øvelser i forflytning og lejring af den svært overvægtige borger	Vise forflytninger med figurant for resten af holdet
Principper for arbejdet med friktionsnedsættende materiale	(deltagerne øver på hinanden og med overvægtsdragt)	Opsamling på erfaringer sammen med figurant
Praktiske øvelser i at placere og fjerne spilerdug	Hver gruppe forbereder sig specielt på én forflytning hver, som udføres med figurant i morgen	Fremtiden og netværksdannelse
	Opsamling: hvordan var det at have dragten på?	